

Alchymie podpisové akce

Příběh vzniku Prohlášení Charty 77, které se tvůrcům podařilo utajit před Státní bezpečností

Zdroj: Lidové noviny
Datum: 08.01.2007
Název: Alchymie podpisové akce
Ročník: 20
Číslo: 006
Autor: PETR BLAŽEK
Str.: 01
Pořadí: 01
Rubrika: Charta 77 - 30 let poté - příloha
Oblast: Tisk celostátní
Zpracováno: 08.01.2007 06:58:48
Identifikace: LN20070108000073

Text:

Příběh vzniku Prohlášení Charty 77, které se tvůrcům podařilo utajit před Státní bezpečností

Vánoční období roku 1976. V tomto čase začal sběr podpisů pod prohlášení Charty 77. Dnes, po třiceti letech, byly nalezeny originály podpisů prvních signatářů. Jejich sběr byl dobře zorganizovanou a utajenou akcí. Ve čtvrtek 6. ledna 1977 večer bylo poprvé zveřejněno Prohlášení Charty 77. Stalo se tak na stránkách francouzského deníku Le Monde. Signatáři kritizovali "politickou a státní moc" za nedodržování lidských a občanských práv, k jejichž dodržování se zavázala při podpisu Závěrečného aktu Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě. V dokumentu signatáři vyzvali představitele domácího režimu k nápravě a k zahájení konstruktivního dialogu o tomto tématu. Charta 77 měla podle představ autorů textu v budoucnosti především "upozorňovat na různé konkrétní případy porušování lidských a občanských práv, připravovat jejich dokumentaci, navrhnout řešení, předkládat různé obecnější návrhy směřující k prohlubování těchto práv a jejich záruk, působit jako prostředník v případných konfliktních situacích, které může bezpříčně vyvolat, apod." K Chartě 77 se mohl přihlásit každý podpisem (v Prohlášení Charty 77 byla uvedena pouze následující podmínka: "souhlasí s její myšlenkou, účastní se její práce a podporuje ji"). V první vlně byla publikována jména 242 signatářů, jejichž podpisy - spolu s několika dalšími - zabavila Státní bezpečnost v lednu 1977 (většinu při zadržení Václava Havla, Ludvíka Vaculíka a Pavla Landovského, když vezli do Federálního shromáždění předat originál Prohlášení Charty 77).

Šest archů pro sběrače

Definitivní podoba celé akce, jejímiž hlavními režiséry byli Václav Havel a Pavel Kohout, byla domluvena na několika schůzkách v prosinci 1976. První se uskutečnila zřejmě 10. prosince (jiným uváděným datem je 11. prosinec - používá ho například Kohout) ve vinohradském bytě překladatele Jaroslava Kořána. Kromě zmíněné dvojice spisovatelů se jí zúčastnil Jiří Němec, Zdeněk Mlynář a Václav Vondelín Komeda; dalších také Petr Uhl, Jiří Hájek, Ludvík Vaculík, Pavel Landovský a Pavel Bergmann. Na schůzkách byl na návrh Pavla Kohouta rovněž domluven poměrně sofistikovaný systém sběru podpisů, jehož pomocí se mělo předejít sporům o autenticitu podpisů a předčasnému úniku textu. Václav Havel následně připravil pro určené hlavní sběrače několik obálek s technickými podrobnostmi a kopii Prohlášení Charty 77. Sběrače a jeho přátelé poté obešli okruh svých známých a nabídli jim text petice k přečtení. Pokud oslovená osoba souhlasila se zněním dokumentu, napsala na připravený papír o velikosti A5 několik slov (nejčastěji podle zřejmě původně určeného vzoru "Souhlasím s Prohlášením Charty 77 z 1. 1. 1977"), svůj podpis a adresu. Samo Prohlášení Charty 77 signatářům však nezůstalo, každý sběrač měl k dispozici pouze jednu kopii a po přečtení si ji vzal nazpátek. Svou kopii měli signatáři dostat poštou teprve po zveřejnění textu. K tomu ale nedošlo - většinu neodeslaných obálek zabavila StB 6. ledna 1977 při zmíněném zadržení Václava Havla a jeho přátel. Podle Petra Uhla bylo pro sběrače připraveno zřejmě šest podkladů (ve svých pamětech je nazývá "archy"): "Jeden měli spisovatelé (Havel, Vaculík, Kohout a Pavel Landovský, který se jedné přípravné schůzky rovněž zúčastnil). Druhý arch měl Jiří Němec, podpisý sbíral hlavně mezi katolickými a evangelickými intelektuály (...), o další arch jsem se dělil s Komedou a Bergmannem, kteří ho po Vánocích přivezli z Brna asi s desítkou podpisů; nám se v Praze podařilo sehnat dalších dvacet, hlavně mezi bývalými politickými vězni a lidmi z Hnutí revoluční mládeže. Tři archy si vzal Zdeněk Mlynář, podpisy mu sbírali Jiří Dienstbier, Rudolf Slánský, Otka Bednářová, Anna Marvanová, Libuše Šilhánová a další."

Ve vyšetřovacím spise StB je dochován seznam celkem dvaceti sběračů podpisů, který patrně vznikl po 12. lednu 1978 (je zde poznámka, že k tomuto datu "bylo v akci Charta vyslechnuto celkem 254 osob"). Je možné, že se ovšem nevztahuje pouze k prosinci 1976, ale že zachycuje i sběrače podpisů z následujícího období. Vedle již zmíněných (Havel, Němec, Uhl, Mlynář a Dienstbier) jsou zde uvedeni Jiří Hájek, Ing. Nechleba, Vladimír Galas, Irena Dubská, Jan Patočka, Jaroslav Opat, Ivan Bierhanzl, Milan Hošek, Karel Herbst, Zdena Čepková, Radim Palouš, Zlana Ertelová, Jan Petránek a Dana Němcová. Z dochovaných listků je možné alespoň částečně rekonstruovat časovou posloupnost podpisové kampaně, neboť přibližně polovina z nich obsahuje také konkrétní datum podpisu. Nejstarší uvedené datum je 20. prosince 1976. O dva dny později podle listku podepsal Prohlášení Charty 77 jeden z několika málo aktivních tajných spolupracovníků StB mezi prvními signatáři, historik Václav Hyndrák (článek o agentech StB mezi prvními signatáři Charty 77 přinese zitéřší mimořádná příloha LN). Z dochovaných dokladů se zdá, že tajná policie se o přípravách kampaně dozvěděla již 10. prosince 1976 z odposlechu Kohoutova bytu, ale do 6. ledna 1977 neznama přesné znění textu ani počet signatářů.

Pokračování na straně II

Dokoncení ze strany I

Začíná sbírání podpisů byla 29. prosince 1976, kdy se uskutečnila schůzka hlavních sběračů v bytě Václava Havla. S hodinovým zpožděním na ni dorazil Zdeněk Mlynář, který ostatní ale mile překvapil, když předal okolo 110 podpisů. Následně se podílil seznam a obálky pro signatáře s kopií Prohlášení Charty 77. Vlastní podpisy měl u sebe schovány do 6. ledna 1977 Pavel Kohout ve svém bytě na Hradčanském náměstí, kde se pro ně tehdy zastavil Pavel Landovský. Ale ještě ten den padly do rukou příslušníkům StB.

Přelom v dějinách opozice

Charta 77 představovala významný zlom v dějinách opozice, protože zdůraznila princip veřejného vystupování a odpovědnosti za své rozhodnutí. Zveřejnění signatářů Charty 77 ovšem na druhou stranu pochopitelně nepředstavovali celý okruh osob, které se na její práci různým způsobem podílely. Signatář Charty 77 Klement Lukeš popsal v devadesátých letech dvě skupiny lidí, které spolu s přáteli vždy odrazoval od podpisu, ačkoliv si jich vážil: "První byli ti, kteří mohli pro věc Charty vykonat cennější služby mimo ni než v ní. Druhou skupinu tvořili lidi slušní, kteří ale - aspoň podle mého úsudku - neměli psychické dispozice k zvládnutí předpokládaných následků." Podpis Prohlášení Charty 77 byl také vyloučován například vysokoškolačkám, pro něž po tomto kroku takřka automaticky následovalo vyloučení ze studií. Také v řadě rodin byly po dohodě rozděleny role - signatářem se stal většinou pouze jeden z manželské dvojice, aby se předešlo situaci, kdy o zaměstnání přijdou oba živitelé. Do první skupiny lidí, o niž hovořil Lukeš, patřilo již v prosinci 1976 několik lidí. Například Jiřina Šiklová, která se věnovala pašování materiálů a komunikaci s exilem. Patří tam i spisovatel Jiří Gruša, který Chartu 77 původně podepsal, ale jeho podpis nakonec nebyl zveřejněn, neboť se Ludvík Vaculík obával případného narušení samizdatové činnosti. Před Václavem Bendou, který v prosinci 1976 byl ve zkušební lhůtě v zaměstnání, dokonce jeho přátelé celou akci utajili z obav, že by se k Chartě 77 připojil okamžitě také a byl následně postížen. Nebylo to moc platné - Benda se záhy po rozpuštění represivní kampaně demonstrativně k ostrakizované skupině připojil.

Zvláštní skupinu signatářů představují osoby, které se rozhodly, že svůj podpis prozatím nezveřejní - tato možnost byla zpočátku některými sběrači při podpisu nabízena. Podle vyšetřovacího spisu se na počátku ledna 1977 jednalo minimálně o dvanáct lidí, především z exkomunistického prostředí, jejichž podpisové listky se také dochovaly ve vyšetřovacím spise i s obálkou nadepsanou Václavem Havlem: "Deponované podpisy" (Havel ovšem později uvedl v Dálkovém výsledku 20-30 osob, Petr Uhl uvádí dokonce osob 40). Utajení však záhy ztratilo smysl, neboť tyto "deponované podpisy" se dostaly 6. ledna 1977 spolu s ostatními do rukou StB. Většina "utajených" signatářů se proto nakonec rozhodla souhlasit s publikací svého jména. V opačné skupině měl výjimečné postavení někdejší **ministr spravedlnosti** z poválečného období, národněsocialistický politik Prokop Drtina, který podepsal Prohlášení Charty 77 v bytě otce Václava Havla. Přestože jeho podpis nebyl nikdy publikován, 19. ledna 1977 se ve služebně StB k podpisu hrdě přihlásil.

Opacný postoj ke stejné otázce naopak zaujal filozof a spisovatel Egon Bondy (vlastním jménem Zbyněk Fišer), jehož podpis získal Petr Uhl. Na schůzce u Václava Havla však Jiří Němec tento podpis roztrhal s vysvětlením, že Bondyho nepovažuje za svéprávného. Uhl proto vyrobil duplikát s poznámkou, že jde o deponovaný podpis. Kopie se - obdobně jako všechny první zveřejněné i deponované podpisy - následně dostala do rukou StB. Většina bezpečnosti. Při výsledku 21. ledna 1977 Egon Bondy tvrdil, že mu Petr Uhl sice text ukázal, ale že to bylo až po 12. lednu 1977. K "náhradnímu" podpisu se odmítl hlásit: "Mohu uvést k dotazu vyšetřovatele, že opravdu mě Dálkovým výsledku 20-30 osob, Petr Uhl uvádí dokonce osob 40). Utajení však záhy ztratilo smysl, neboť tyto "deponované podpisy" se dostaly 6. ledna 1977 spolu s ostatními do rukou StB. Většina "utajených" signatářů se proto nakonec rozhodla souhlasit s publikací svého jména. V opačné skupině měl výjimečné postavení někdejší **ministr spravedlnosti** z poválečného období, národněsocialistický politik Prokop Drtina, který podepsal Prohlášení Charty 77 v bytě otce Václava Havla. Přestože jeho podpis nebyl nikdy publikován, 19. ledna 1977 se ve služebně StB k podpisu hrdě přihlásil.

Opacný postoj ke stejné otázce naopak zaujal filozof a spisovatel Egon Bondy (vlastním jménem Zbyněk Fišer), jehož podpis získal Petr Uhl. Na schůzce u Václava Havla však Jiří Němec tento podpis roztrhal s vysvětlením, že Bondyho nepovažuje za svéprávného. Uhl proto vyrobil duplikát s poznámkou, že jde o deponovaný podpis. Kopie se - obdobně jako všechny první zveřejněné i deponované podpisy - následně dostala do rukou StB. Většina bezpečnosti. Při výsledku 21. ledna 1977 Egon Bondy tvrdil, že mu Petr Uhl sice text ukázal, ale že to bylo až po 12. lednu 1977. K "náhradnímu" podpisu se odmítl hlásit: "Mohu uvést k dotazu vyšetřovatele, že opravdu mě Dálkovým výsledku 20-30 osob, Petr Uhl uvádí dokonce osob 40). Utajení však záhy ztratilo smysl, neboť tyto "deponované podpisy" se dostaly 6. ledna 1977 spolu s ostatními do rukou StB. Většina "utajených" signatářů se proto nakonec rozhodla souhlasit s publikací svého jména. V opačné skupině měl výjimečné postavení někdejší **ministr spravedlnosti** z poválečného období, národněsocialistický politik Prokop Drtina, který podepsal Prohlášení Charty 77 v bytě otce Václava Havla. Přestože jeho podpis nebyl nikdy publikován, 19. ledna 1977 se ve služebně StB k podpisu hrdě přihlásil.

Odlisňm případem je dochovaný podpis překladatelky Drahomíry Janderové, u něhož chybí poznámka o deponování. Ačkoliv Prohlášení Charty 77 signovala již 27. prosince 1976, její jméno mělo být spolu s dalšími připraveno pro druhou vlnu podpisů. Podpisový lístek byl ovšem zabaven StB zřejmě při jedné z domovních prohlídek a jméno signatářky nakonec nebylo také zveřejněno. Mezi těmi, kdo nebyli jako signatáři Charty 77 nikdy zveřejněni, ačkoliv původně jejich podpis existoval, má zvláštní místo historik "Dr. Václav Koranda". Ve skutečnosti za Korandu listek podepsal Pavel Kohout, který si ho vymyslel, když vytvářel podpisový vzor. Paradoxně byl ovšem málem uveden jako 243. signatář, neboť Kohout virtuálního historika ze seznamu nechal vyřadit teprve 30. prosince 1976, kdy na jeho místo nechal připsat svou ženu Jelenu Mašinovou - původní počet 242 signatářů tak zůstal zachován. Pouze jeden z nich v následujících týdnech kvůli rozpuštěnému běsnění komunistického režimu svůj podpis odvolal (architekt Jiří Žáruba). Charta 77 se díky pevnosti ostatních signatářů z první vlny nestala jednorázovou podpisovou kampaní, ale plánovaným občanským hnutím, ke kterému se připojoilo do 17. listopadu 1989 okolo 1900 osob.

CHARTA 77 je volné, neformální a otevřené společenství lidí různých přesvědčení, různé víry a různých profesí, které spojuje vůle jednotlivé i společně se zasazovat o respektování občanských a lidských práv v naší zemi i ve světě.

Plný text Prohlášení Charty 77 ze dne 1. ledna 1977 strana VIII

Podpisový vzor... Souhlasím s Prohlášením Charty 77 z 1.1.1977 (většina podpisů) Charta 77 v datech

13. 10. 1976 Ve **Shírcce zákonů** ČSSR byl zveřejněn Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech. Pakty byly podepsány již v říjnu 1968, byly součástí závěrečného dokumentu helsinské konference v roce 1975 a v ČSSR měly platit od března 1976.

podzim 1976 Začínají práce na přípravě petice, která úřady vyzve k dodržování přijatých mezinárodních dohod.

1. ledna 1977 Byl vydán dokument Charty 77 č. 1, pod který se podepsalo 241 lidí. Dokument obsahoval prohlášení Charty 77.

6. ledna 1977 V Praze začali charisté rozesílat připravené obálky s textem, kvůli zásahu StB jich však stihli odeslat jen asi 40. StB zabavila originální dokumenty Charty včetně podpisů. Odpoledne text Charty 77 zveřejnil francouzský deník Le Monde, o den později text vyšel i v The Times a Franfurter Allgemeine Zeitung.

7. ledna 1977 Začíná policejní represe. Rudé **právo** otisklo první reakci na existenci Charty 77.

14. ledna 1977 Byli zatčeni Václav Havel a Jiří Lederer.

26. ledna 1977 Ministerstvo zahraničí USA vyslovilo zneklidnění nad tím, jak československá vláda zachází se stoupenci lidských a občanských práv.

31. ledna 1977 Havel je stále ve **vězení**, zbylí dva mluvčí Charty 77, Jiří Hájek a Jan Patočka, byli předvoláni na Generální prokuraturu. Tam jim bylo sděleno, že činnost Charty je v rozporu s platnými československými **zákony**.

13. března 1977 Po osmihodinovém výsledku na StB zemřel mluvčí Charty, filozof Jan Patočka.

1977 - 1989 Charta za dobu své existence vydala 572 dokumentů, které se vyjadřovaly k dění ve společnosti.

K lednu 1990 podepsalo její základní prohlášení 1883 signatářů, 25 lidí podpis veřejně odvolalo. Ve funkci mluvčích se vystřídal 38 osob, někteří ji zastávali opakovaně.

Foto popis: 1. ledna 1977 bylo vydáno Úvodní prohlášení Charty 77, které se signatáři v následujících dnech pokusili rozesílat v Československu. Kopie dostala i některá média na Západě. Zkraje ledna jej také francouzský Le Monde, britské The Times a německý Frankfurter Allgemeine Zeitung otiskly.
Foto popis: Policie Prohlášení Charty 77 6. ledna zabavila i s podpisy prvních signatářů. Lidové noviny nyní exkluzivně přinášejí originály těchto podpisů. Jedinou institucionalizovanou částí Charty 77 byli mluvčí, prvními byli: Václav Havel, Jiří Hájek a Jan Patočka

O autorovi: PETR BLAŽEK, Autor je historik

<<<Konec>>>

